

Velyku margučiai – ir gražūs, ir sveiki

Kasmet artėjant Velykoms sukame galvą, kaip marginsime kiaušinius. Tautodailininkė Laimutė Kantakevičienė renkasi ekologinius dažymo būdus: dažniausiai margučius puošia karpiniai, dažo žolelėmis, o jei aplanko įkvėpimas, dailina vašku, skutinėja.

Eglė Leonovienė

LAUKIMAS: L.Kantakevičienė Velykoms išgražina ne vieną dešimtį margučių.
Editos Meškonienės nuotr.

ŠEIMOS TRADICIJA

„Kiekvienais metais, dar gerokai iki Velykų, tévelis man parūpina 30–40 išpūstų kiaušinių lukštų – juos marginu dovanoms, švenčių laukiantiems namams papuošti – gražu sudėti į vainikėlį ar pakabinti ant karklo, geltonais žiedais pražydusios forsitijos šakos, – pasakoja L.Kantakevičienė. – Nors mūsų šeima nėra itin didelė, vaisėms marginu apie 20–30 margučių, dažniausiai – svogūnų lukštuose arba puošiu karpiniai.“

Pasak tautodailininkės, dažymas svogūnų lukštuose – šeimos tradicija, kurią puoselėjo dar jos močiutė, o visų gudrybių Laimutę išmokė téukas – net būdamas 85-erių, jis moka savo išmone nustebinti kūrybiškumo nestokojančią dukrą.

„Dažant svogūnų lukštais niekada nesi tikras, kas išeis, gali tik nuspėti. Spalvos intensyvumas priklauso nuo svogūnų lukštų kiekio, kiek laiko laikysite nuovire, – sako pašnekovė, labiausiai mėgstanti dėlioti ornamentus iš jvairių žolelių, gėlių žiedų. – Itin išpudingai atrodo saulucių, smulkių chrizantemų, našlaičių žiedai, karpyti žolynų lapeliai, pavyzdžiai, paparčių, garšvų arba ugniažolių. Šiais metais, kai gamta nubudo taip anksti, kūrybinės medžiagos neturėtų stigtis.“

Marginant svogūnų lukštais, be žolynų, galima naudoti kruopas (ryžius ar perlines), karpytas ar plėšytas popieriaus skiauteles, priklijuoti lipdukus-trafaretus, apsukti siūlais, juostelėmis, audinio, gražaus nérinio skiautelėmis, galiausiai apdėti suglamžytais svogūnų lukštais, tarp kurių galite įmaišyti ir raudonojo svogūno lukštą. Taip dekoruotus kiaušinius atsargiai ir labai stipriai aptraukite sintetine, nedžančia kojine ir virkite kartu su svogūnų lukštais 10–15 min.

„Mangučių spalva bus kur kas intensyvesnė, jei lukštus kelioms valandoms užpilsite karštu vandeniu, pasukui įpilsite šaukštą du acto ir virsite

apie 30 min. Tirpalui atvésus, sudėkite paruoštus margučius, geriausia vienu sluoksniu, ir išvirkite. Neskubékite jų traukti – palaikykite iki vanduo prauš. Išėmę kiaušinėlius iš karto išlukštenkite, nes vėliau gali būti sunku nuo lukšto nukrapštyti augalėlius“, – pataaria Laimutė.

KARPINIŲ ORNAMENTIKA

Karpiniai – didžiausia tautodailininkės meilė ir aistra: jų fragmentų atsiranda L.Kantakevičienės kuriamuose skiautiniuose, liaudiškų motyvų interpretacijos tarpsta paveiksluose, o jų miniatūros – ant Velykų margučių. Ideja dekoruoti kiaušinius karpiniais tautodailininkai gimė prieš aštuonerius metus ir pasirodė itin originali, įkvępianti eksperimentuoti.

„Taip marginti kiaušiniai gana tvirti, galite neabejoti – tikrai laimėsite margučių daužymo varžytuvės, – juokiasi pašnekovė. – Įsitikinau, kad kuo karpinis smulkesnis, tuo jis gražiau atrodo ant kiaušinio, be to, lengviau priklijuoti. Patariu naudoti nestorą popierių ir detales klijuoti vandeniu skiestu lipalu arba iš miltų paruoštais klijais. Tiesa, pastaruju perteklių reikia kruopščiai nuvalyti – išdžiūvus lieka balkšvas pėdsakas.“

Iškarpytas detales klijuokite ant jau nudažyto kiaušinio. Klijai turi jas gerai sudrėkinti – karpiniai lengviau išsiformuos ir prisitaikys prie ovalios kiaušinio formos, geriau prilips. Klijais galite tepti tiek popierių, tiek patį kiaušinio lukštą. Priklijuotus ornamentus atsargiai prispauskite popieriniu rankšluosčiu. Beje, tokiam dekorui tinkai ne tik baltas – gražu bet kokios spalvos popierius ar kelių spalvų deriniai, svarbu, kad jie derėtų su margučio spalva.

MARGINIMAS VAŠKU

Vilniaus Karoliniškių gimnazijoje ir Technologijų ugdymo ir reabilitacijos centre dirbanti technologijų mokytoja L.Kantakevičienė puikiai išmano ir margučių dažymo vašku subtilybes. Tiesa, būdama itin preciziškas žmogus, ji vis randa, dėl ko sau papriekaištanti, tačiau aplinkiniai kitos nuomonės – margučius išsidalija akimirksniu. Savo patirtį ir įgūdžius tautodailininkė perduoda ir savo mokiniams.

„Tarp jų atsiranda tik keli mokantys bent vieną iš tradicinių kiaušinių mar-

ATRADIMAS: subtiliai karpiniai L.Kantakevičienė puošia tiek namams gražinti, tiek valgyti skirtus kiaušinius.

ginimo technikų. Kelios pamokos mo-
kykloje naudingos, bet vertybės ir tra-
dicijas turi formuoti šeima, – įsitikinu-
si menininkė. – Liūdna darosi girdint,
kad namuose kiaušiniai įprastai margi-
nami lipdukais, flomasteriais ar įsukant
į kaklaraiščio skiautę.“

LIŪDNA DAROSI GIRDINT, KAD NAMUOSE KIAUŠINIAI ĮPRAS- TAI MARGINAMI LIPDUKAIS, FLOMASTERIAIS AR ĮSUKANT Į KAKLARAIŠČIO SKIAUTĘ.

Pasak jos, tiek puoštas karpiniai,
tieka dailintas vašku margutis – ne tik
Velykų simbolis, įprasminantis šios
šventės laukimą: kiekvienas kiauši-
nėlis turi savą mintį, istoriją, yra tarsi
pasakojimas. Visa tai sugula margini-
mo raštuose.

„Įkvėpimo semiuosi iš baltiškų motyvų: pradedu nuo taško – visa ko pradžios, ilgaamžiškumo simbolio, aplink jį dėlioju brūkšnelius – išeina arba gėlė, arba saulutė – šviesa, gamta, gyvybė. Daug originalių ornamentų gims-
ta iš kryželių, svastikos detalių, spiralių, eglučių, žalčiukų – visuose juose užkoduota tam tikra prasmė“, – pastebi tautodailininkė.

Ji primena, kad marginant vašku pradžioje reikia pasidaryti specialų įrankį marginti: į pieštuko ar pagaliuko galą

įtaisykite ploną adatėlę su maža galvu-
te – tokias naudoja siuvėjai. Šią galvutę
mirkydami ištirpintame vaške ir išpie-
site norimus raštus.

Marginkite jau išvirtus kiaušinius,
naudokite natūralų vašką. Ji sudéki-
te į puodelį ir nuolat šildykite – vaš-
kas turi būti labai karštas, bet nerūkti.
Jei išpieštus ornamentus ketinate vėliau
nuimti, naudokite bespalvį, jei paliksi-
te – spalvotą vašką. Ji nesunku nuspal-
vinti, į bespalvį vašką įmaišius spalvotų
vaškinį kreidių trupinélių.

Numargintus kiaušinius dėkite į šiltus
dažus, į kuriuos prieš tai įpilkite
acto ar įberkite druskos. Kai kiaušinių
nusidažys, išimkite ir vašką nu-
gramdykite arba sudékite į šiltą or-
kaitę, o paskui nuvalykite skudurėliu.
Jei norite spalvingesnio dekoro, pirma
kiaušinį nudažykite šviesiausia spal-
va, išdailinkite, tada pamerkite į tam-
sesnę spalvą, vėl išgražinkite, o ta-
da – į pačią tamsiausią. Kad margu-
tis gražiai blizgėtų, ji nuvalykite ke-
liais lašais aliejaus sudrėkinta audinio
skiautele.

SU ADATA AR RĖŽTUKU

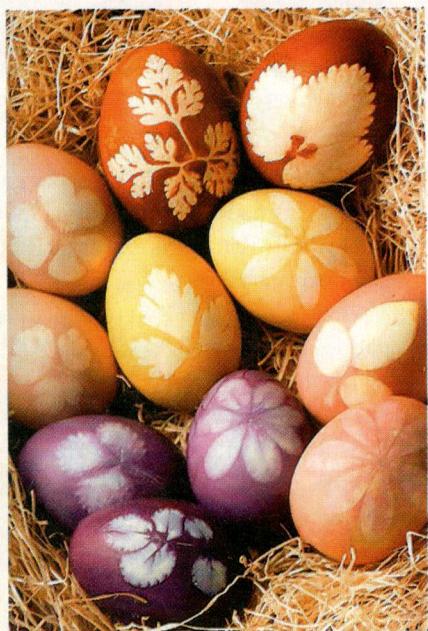
Tautodailininkė prisipažsta, kad mar-
gučių skutinėjimas – vis dar silpniausia
jos kūrybos vieta. Ją itin žavi balto
ažūro raižinių ornamentai: tradiciniai,
įkvępти liaudies kūrybos, geometriniai,
augaliniai.

IKVĒPIMAS: dažant vašku taškeliai, brūkšneliai – pagrindiniai elementai, iš kurių gimsta iškalbingi raštai.

ĮGŪDŽIAI: skutinėti margučius néra paprasta – pa-spausi stipriau, įskils lukštas.

TRADICIJA: žolynais, kruopomis, svogūnų lukštais marginti kiaušiniai atrodo labai natūraliai.

PRIEMONĖS: kiaušinių marginti galima paprasta akvarele ar pieštukais, įsukus į gražų nérinj, priklyjavus popieriaus skiautelių, arba jo net ir nemarginti – nudažius aprišti spalvingu kaspinu.

„Mačiau, kad kai kas ant vištos kiaušinio lukšto meistriškai perkelia net miesto, gamtos vaizdus, gyvūnų atvaizdus, žmonių portretus. Itin maga pabandyti kiaušinio lukštą dekoruoti specialiais grąžteliais“, – dalijasi L.Kantakevičienė.

Margučiams skutinėti naudojama adatarplonaspeiliukas, odargeriaurėtukas. Ką pasirinkti, priklaušo nuo rašto, ornamento specifikos ir ypatumų: adata lengva padaryti plonas linijas, išrēžti įmantesnes figūras, o peilis, ręžtukas tinkamai dar ir storesnėms linijoms, rašto detalėms, juo patogu šešeliuoti. Vis dėlto raižyti adata néra labai patogu, todėl puiku, jei namuose atsiras nedidelis, plonu ir aštriu galiuku kanceliarinis peiliukas.

„Jei norite dailaus, simetriškai nūmarginto margučio, pradžioje pasižymėkite jo centrus viršuje ir apačioje, per juos nubrėžkite linijas, kurios kiaušinio paviršių padalytų į tiek vienodų vertikalių dalių, kiek reikalauja rašto specifika, paskui pažymėkite kiaušinio pusiaują, – dalijasi patirtimi tautodailininkė. – Reikiamose vietose galite nuspalvintą kiaušinio lukštą švelniai išrežti arba žymes padaryti pieštuku. Raižykite labai atsargiai, kiaušinį laikykite tvirtai, stipriai peiliuko nespauskite – lukštas kaipmat įskils, – įspėja tautodailininkė. – Jei skutinėsite pirmą kartą, nesirinkite labai sudėtingo rašto ir nesikrimskite, jei margutis ne toks dailus, kokio tikėjotės, – įgūdžius reikia nuolat tobulinti net ir turintiems talentą.“